

Рецензія
завідувачки кафедри теорії права та прав людини,
доктора юридичних наук, професора Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича Гураленко Наталії Анатоліївни
на дисертаційне дослідження
Бурдейного Юрія Івановича «Доктрина належної судової процедури:
світовий досвід і перспективи для України»

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена об'єктивною потребою вітчизняної юридичної науки та правозастосовної практики в комплексному теоретико-методологічному осмисленні та нормативному забезпеченні належної судової процедури як фундаментального конституційного інституту. В умовах стратегічного курсу України на повноправне членство в Європейському Союзі, адаптація національного судочинства до європейських стандартів справедливого суду (зокрема, статті 6 ЄКПЛ) набуває пріоритетного значення.

Попри тривалий процес судової реформи, у вітчизняній доктрині конституційного права досі бракувало системних досліджень, які б розглядали належну судову процедуру не просто як технічний набір процесуальних правил, а як вищий конституційно-гарантований вияв загальноправового принципу due process, нерозривно пов'язаного із верховенством права та інституційною незалежністю судової влади. Особливої гостроти та практичної значущості ця проблематика набуває у зв'язку з необхідністю забезпечення балансу між ефективністю правосуддя, захистом прав людини та специфічними обмеженнями, зумовленими правовим режимом воєнного стану. Таким чином, теоретичне розроблення цієї теми безпосередньо закладає підґрунтя для усунення наявних законодавчих колізій, підвищення якості правосуддя та зміцнення суспільної довіри до судових та конституційних органів в Україні.

Обґрунтування актуальності рецензованої дисертаційної роботи базується на необхідності розв'язання низки суттєвих суперечностей між динамічним

розвитком правової доктрини та викликами практичного правозастосування в Україні. Актуальність теми визначається такими ключовими чинниками:

- у контексті набуття Україною статусу кандидата та розгортання офіційних переговорів про вступ до Європейського Союзу, адаптація національного правосуддя до європейських стандартів є визначальним критерієм. Актуальність дослідження посилюється потребою не формальної, а сутнісної імплементації прецедентної практики Європейського суду з прав людини (зокрема, еволюційного тлумачення ст. 6 ЄКПЛ) у діяльність Верховного Суду та Конституційного Суду України. Робота пропонує чіткі теоретичні орієнтири для такої гармонізації.

- належна судова процедура в дисертації обґрунтована як головний інструмент відновлення та зміцнення суспільної довіри до судової влади. Дослідження елементів цієї процедури (неупередженість, змагальність, рівність сторін, обґрунтованість рішень) дає відповіді на гострі практичні питання: як забезпечити дотримання «розумних строків» в умовах кадрового дефіциту суддів та як підвищити якість вмотивованості судових актів для мінімізації свавілля.

- особливої, критичної актуальності робота набуває через аналіз функціонування судової системи в умовах війни. Досліджено баланс між необхідністю введення певних процесуальних обмежень (заради безпеки учасників процесу) та збереженням непорушного ядра права людини на справедливий судовий розгляд. Дисертація формулює межі допустимих обмежень, що запобігає звуженню сутності конституційних прав.

Об'єктом дисертаційної праці є правова реальність, пов'язана з функціонуванням принципу належної правової процедури в системі правосуддя, зокрема діяльність судів загальної та конституційної ланок із забезпечення справедливого судового розгляду. У межах об'єкта досліджуються процесуальні гарантії, що діють на всіх стадіях правосуддя (включаючи досудові етапи та виконавче провадження), з урахуванням вимог верховенства

права, євроінтеграційного вектору розвитку, сучасних судових реформ та умов правового режиму воєнного стану в Україні.

Предметом дисертаційної праці є теоретико-правовий концепт належної судової процедури як окремого вияву належної правової процедури, генезис цієї доктрини, її методологічний базис, шляхи імплементації в національне законодавство та практика реалізації. Дослідження фокусується на науковому обґрунтуванні змісту й ознак належного судового процесу (судової незалежності, змагальних засад, процесуального рівноправ'я, вмотивованості актів суду, дотримання розумних строків), його кореляції із загальноправовою процедурою, а також на оптимізації нормативно-правової бази та правозастосовної діяльності через усунення наявних колізій і прогалин.

Тематика дисертації є чітко зорієнтованою на виконання стратегічних завдань правової реформи в Україні. Вона поєднує фундаментальний теоретичний базис із прикладними рекомендаціями, які є критично своєчасними для законодавця та найвищих судових інстанцій держави.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича відповідно до плану наукових досліджень кафедри відповідно до наукових тем кафедри «Процесуальне право: теоретико-правові засади, нормативно-правове забезпечення та перспективні напрямки розвитку» (державний реєстраційний номер 0120U103394), «Реформування процесуально-правових інститутів адвокатури, прокуратури та суду в умовах особливих правових режимів» (державний реєстраційний номер 0125U003449), НДР «Впровадження стандартів юстиції Європейського Союзу у перехідне правосуддя України та інтенсифікація їхньої продуктивності цифрових рішень» (4/46 державний реєстраційний номер: 0126U000627).

Тему дисертації затверджено рішенням Науково-технічної ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформованих у дисертації. Ступінь обґрунтованості одержаних результатів і

висновків забезпечується комплексним підходом до вибору методологічного інструментарію, ретельним добором джерельної бази та репрезентативністю емпіричних даних. Теоретичну основу роботи становлять фундаментальні праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених у сферах конституційного права, загальної теорії права та процесуальних наук. Достовірність висновків гарантована коректним застосуванням системи загальнонаукових та спеціальних методів пізнання (зокрема, компаративно-правового, історико-генетичного, системно-структурного та формально-юридичного), що дозволило дослідити об'єкт у синкретичній єдності його теоретичних та практичних проявів.

Нормативно-інформаційну та емпіричну основу дослідження склали акти міжнародного права, Конституція України, профільне національне законодавство, рішення Конституційного Суду України, прецедентна практика Європейського суду з прав людини, а також релевантні правові позиції Верховного Суду. Обґрунтованість дисертаційної праці підтверджується також апробацією її ключових положень на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, відображенням результатів у рецензованих наукових публікаціях, що пройшли належне експертне оцінювання, та впровадженням отриманих рекомендацій у практичну діяльність судових органів та освітній процес.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є першою у системі вітчизняного конституційного права монографічною працею, де належну судову процедуру системно проаналізовано як специфічний суб'єктний різновид належної правової процедури. У конституційному контексті досліджено її генезис, змістовне наповнення та роль у консолідації верховенства права. Сформульовано національні особливості адаптації цієї доктрини та стратегічні перспективи її розвитку в умовах європейської інтеграції, реформування системи судоустрою, стабільності конституційних гарантій прав особи та обмежень воєнного стану.

До основних положень наукової новизни, що виносяться на захист, належать такі. Дістало подальший розвиток:

1. концептуалізація правового генезису доктрини належної судової процедури як інтегративного результату синдикації англо-американської правової традиції (у вимірах procedural та substantive due process) та європейських конвенційних стандартів (зокрема, ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), з визначенням специфіки її адаптації до архітекτονіки континентальної правової системи України;

2. наукове обґрунтування ролі належної судової процедури як фундаментального інструменту формування суспільної довіри до інститутів судової влади; доведено, що рівень цієї довіри безпосередньо детермінований процесуальною спроможністю системи забезпечувати безсторонність суду, змагальність та процесуальне рівноправ'я сторін, дотримання розумних строків розгляду справ і високі стандарти вмотивованості судових рішень;

3. компаративна систематизація міжнародного досвіду імплементації стандартів належного судочинства, сформованих у практиці Європейського суду з прав людини та вищих судових інстанцій європейських країн, із виокремленням релевантних прецедентних алгоритмів, що мають стратегічне значення для модернізації вітчизняного правосуддя.

Водночас рецензована робота має низку зауважень:

1. Автор зазначає, що належна судова процедура є «специфічним різновидом належної правової процедури» (due process). Проте у тексті роботи, формулюваннях завдань та висновках терміни «належна правова процедура» , «належна судова процедура» та «справедливий суд / право на справедливий суд» (у контексті ст. 6 ЄКПЛ) часто використовуються як синоніми або взаємозамінні категорії. Наприклад, у підрозділі 2.3 назва звучить як «Формування доктрини належної правової процедури у практиці Верховного Суду» , хоча за логікою об'єкта дослідження Верховний Суд мав би застосовувати саме її судовий різновид. Автор детально не розмежовує, де закінчується сфера дії загальної доктрини due process і де починається

самостійне функціонування належної судової процедури. Таке понятійне розмивання дещо знижує теоретичну цінність обґрунтування належної судової процедури як «самостійного конституційного інституту».

2. Дисертація присвячена доктрині належної судової процедури у конституційно-правовому вимірі. Водночас, аналізуючи вітчизняну практику, автор здебільшого зосереджується на діяльності судів загальної юрисдикції та правових позиціях Верховного Суду. Проте конституційне судочинство в особі КСУ має унікальну процесуальну природу. У роботі недостатньо розкрита специфіка застосування стандартів due process безпосередньо у процедурах розгляду справ Конституційним Судом України (наприклад, у контексті інституту конституційної скарги, забезпечення рівності сторін чи відкритості процесу в КСУ). Оскільки дослідження позиціонується як конституційно-правове, ширший аналіз процедурних гарантій саме у діяльності органу конституційної юрисдикції суттєво збагатив би зміст роботи.

Однак висунуті дискусійні положення не заперечують наукових досягнень дисертації Юрія Івановича Бурдейного та не впливають на висновок про належний рівень рецензованого дослідження, його загальну позитивну оцінку.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження виконувалось із суворим та безкомпромісним дотриманням принципів, правил і стандартів академічної доброчесності, визначених чинним законодавством України (зокрема, ст. 42 Закону України «Про освіту» та ст. 19 Закону України «Про вищу освіту»).

Стосовно відсутності порушень академічної доброчесності у рецензованій роботі зазначається таке:

1. Усі наукові положення, теоретичні узагальнення, висновки та практичні рекомендації, що становлять сутність дисертації та виносяться на захист, сформульовані здобувачем особисто на основі власного аналізу джерельної бази та юридичної практики.

2. У роботі повністю відсутні ознаки академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації даних. Ідеї, концепції, правові позиції та текстові

фрагменти, що належать іншим авторам (вітчизняним та зарубіжним дослідникам), використані виключно з метою наукової дискусії чи ілюстрації теоретичних підходів із обов'язковим і точним зазначенням автентичних авторів та першоджерел.

3. Рукопис дисертаційного дослідження пройшов офіційну перевірку на наявність текстових збігів та несанкціонованих запозичень за допомогою ліцензованого програмного забезпечення, рекомендованого МОН України. За результатами автоматизованого аналізу встановлено високий рівень унікальності тексту, а наявні збіги мають виключно нормативний (цитування нормативно-правових актів, назв судових рішень) або цитаційний характер.

4. Наукові результати, отримані та опубліковані у наукових працях здобувача, залучені до тексту дисертації виключно в межах особистого внеску автора, що належним чином відображено у змісті відповідних публікацій та враховано при формулюванні висновків.

Представлений рукопис є оригінальним, самостійним та цілісним науковим дослідженням, яке повністю відповідає критеріям академічної доброчесності та етичним нормам сучасної юридичної науки.

Загальний висновок.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація Юрія Івановича Бурдейного «Доктрина належної судової процедури: світовий досвід і перспективи для України» є кваліфікаційною науковою працею, яка виконана особисто здобувачем, розв'язує конкретне наукове завдання, є актуальною і завершеною. Таким чином дисертаційне дослідження відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (із змінами, внесеними згідно з Постановам Кабінету Міністрів України №431 від 21.03.2022 р., №502 від 19.05.2023 р., №507 від 03.05.2024 р.), а її автор Бурдейний Юрій Іванович

заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Завідувачка кафедри теорії права та прав людини

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича,

доктор юридичних наук, професор **Наталія ГУРАЛЕНКО**

